

Το κυπριακό πρόβλημα δεν μας αφήνει να προχωρήσουμε...

ΔΗΜΟΣ ΜΟΥΣΚΗΣ: Η Κύπρος ό,τι πέτυχε το οφείλει στην ιδιωτική πρωτοβουλία και την εργατικότητα του κόσμου της

Τα 36 από τα 50 χρόνια της συνομιλικής μου Κυπριακής Δημοκρατίας είναι υπό κατοχή, επισημιάει ο εκτελεστικός πρόεδρος της εταιρείας Muskiti Aluminium Industries, Δήμος Μουσκής, για να τονίσει πως το Κυπριακό δεν μας αφήνει να προχωρήσουμε. Σκιαγραφώντας την επιχειρηματική πορεία στο νησί, κοινοτοπείται στο '75, τότε που μας άνοιξε την πόρτα η πιο κλειστή κοινωνία του πλανήτη, η Σαουδική Αραβία, και μας επέτρεψε να πάμε να δουλέψουμε για να ζήσουμε.

«Γεννήθηκα την 1η Ιουλίου του 1960, στη Λεμεσό. Το πρώτο σοκ ήταν μια νύχτα με πυροβολισμούς και εκρήξεις, μετά από επεισόδια με Τουρκοκύπριους πιο κάτω από το σπίτι μας στην Τζαμουδά. Μεγαλώνω παίζοντας στους δρόμους και ψαρεύοντας στο μόλο. Η ζωή ήταν απλή. Μια δυο εφημερίδες και η μαυράσπρη τηλεόραση του ΡΙΚ που άρχιζε το πρόγραμμά της στις έξι το απόγευμα με τη χαρακτηριστική μουσική και τελείωνε στις 11 το βράδυ. Η διασκέδαση το σινεμά της Κυριακής, 1:30 το μεσημέρι με δυο έργα. Το καλοκαίρι πηγαίναμε θάλασσα στο Λέτις Μάιλ όλη η οικογένεια. Οι μεγαλύτεροι πήγαιναν βόλτα την Κυριακή το απόγευμα στην οδό Γιάδοστως.

Μεγαλώνοντας οι εκρήξεις και οι δολοφονίες ήταν καθημερινότητα. Δεν είχα καμιά ανάμιξη στην πολιτική και ούτε συμμετείχα στις διαδηλώσεις που γίνονταν. Στο σπίτι δεν μιλούσαμε πολιτικά, με που ο αείμνηστος πατέρας μου ήταν αφοσιωμένος στη δουλειά. Αυτοδημιούργητος, ίδρυσε την Μουσική Αλουμίνιου. Εργοδοτούσε τη δεκαετία '60-'70 μικρό αριθμό ατόμων. Μόλις πήγα δημοτικό άρχισα να δουλεύω στην εργασία στην εταιρεία. Όταν ήθελαν να φέρουν ένα υλικό από το

ΦΩΤ.: Α. ΔΡΥΣΙΩΤΗ

Δεν ανέχομαι αυτό τον ρατσισμό που έχουμε σήμερα με τους Ξένους

εξωτερικό έπρεπε να στείλουν επιστολή, να πάρουν τηλεφώνω μέσω τηλεφωνήτριας διότι δεν υπήρχε απευθείας σύνδεση, να πάνε στην τράπεζα για να στείλουν τα λεφτά. Δεν υπήρχε το σημερινό άγχος και οι ρυθμοί ζωής ήταν πολύ πιο αργοί.

Ο πατέρας μου ήταν ο πρώτος που έφερε αλουμίνιο στην Κύπρο τέλη του '60, ένα καινούργιο υλικό για όλη την Ευρώπη. Ερχόταν το πλοίο στο παλιό λιμάνι της Λεμεσού και έπρεπε να δωρίζω στην οικογένειά μου χαμάλι Πασιή, ο οποίος κατέβηκε το γερανό του πλοίου που έβγαζε τα εμπορεύματα στο μόλο του λιμανιού, για να τα προσέχει. Μια μέρα ξεφορτώνω ειδή υγιεινής και επειδή δεν ήταν ευχαριστημένος με τη συσκευασμένη εταιρεία, άφησε το φορτίο που ήταν μέσα στο δίκτυο και έπεσε. Διαλύθηκαν όλα!

Το 1972 ξεκινήσαμε να κτίζουμε το εργοστάσιο στην Α' Βιομηχανική Περιοχή Λεμεσού, η οποία ήταν ένας απέραντος κάμπος. Είχαν κτιστεί μόνο τρία εργοστάσια. Ερχόμουν με το ποδήλατό και ήταν ολόκληρο ταξίδι. Ήταν τότε που εμφανίστηκε το τέλεξ, μεγάλη επανάσταση για το εμπόριο. Έγραφε η κοπέλα πάνω σε μια μικρή που έκανε πολλή θόρυβο, έβγαίνει μια κόλλα με πολλές τριπίτσες η οποία πήγαινε σε όλο τον κόσμο. Το επόμενο επαναστατικό βήμα στις τηλεπικοινωνίες ήταν το φαξ που μας έκανε να νιώθουμε σαν να πηγαίναμε στο φεγγάρι. Βέβαια σήμερα η παγκόσμια οικονομία έγινε ένα, με τη δύναμη που της δαδούσε.

Οι πρώτες έντονες μηνύες πολιτικής είναι αυτές της 15ης Ιουλίου του 1974, όταν στις 8:30 το πρωί μάθαμε ότι έγινε πραξικόπημα. Ο πατέρας μου ζήτησε να σχολάσουν όλοι. Μια Τουρκάλα εργάτρια, μου είπε, «γιε μου, κατίτσι σας εσάς τζιαι εμάς τωρά», διότι ήξερε ποιο θα ήταν το επόμενο βήμα. Αυτό μου έμεινε χαραγμένο στο μυαλό. Το εργοστάσιο έκλεισε. Μετά την εισβολή απευθύνουμε έκκληση από το ραδιόφωνο του ΡΙΚ να έλθει το προσωπικό στο εργοστάσιο για να μάθουμε τι έγιναν οι άνθρωποι μας. Οι Τουρκοκύπριοι εργάτες χάθηκαν. Ένα ζευγάρι ήλθε στο σπίτι να μας αποχαιρετήσει, όταν έγινε η ανταλλαγή των

Είμαστε τόπος ευλογημένος

Ευχή μου είναι να λυθεί το Κυπριακό, αλλά τα πράγματα είναι δύσκολα. Οι πολιτικοί δεν μας λένε τις πραγματικότητες. Δεν ξέρω ποια είναι η σωστή λύση και ούτε με ενημέρωσε κανένας πολιτικός τόσο χρόνια για να μπορώ να κρίνω τα υπέρ και τα κατά της άλλα ή βίτα λύσης. Ακόμη και στο δημοψήφισμα που ήταν μια καθοριστική στιγμή, όλοι ψηφίασε με ένστικτο, όχι με γνώση. Αν είχαμε πραγματική επίγνωση του μεγέθους της χώρας μας, τα πλείστα των προβλημάτων μας θα ήταν ήδη λυμένα. Είμαστε τόπος ευλογημένος, στο χέρι μας είναι να μετατρέψουμε τη γη μας ένα παράδεισο στη Ευρώπη που θα εξασφαλίσει το μέλλον των επόμενων γενιών. Αυτό είναι το χρέος μας. Το καθήκον μας. Η υποχρέωσή μας. Γιατί είναι η πατρίδα μας.

πληθυσμών. Ήταν άσχημη στιγμή διότι δεν ήθελαν να αφήσουν το σπίτι τους, δεν ήξεραν πού θα πήγαιναν στα βορρά.

Θυμάμαι τους κατ' οίκον περιορισμούς. Κόσμο τραυματισμένο στα νοσοκομεία. Νεκρούς. Τα βράδια υπήρχε συσκότιση και μου έμειναν έντονα οι νύχτες κάτω από τις λεμονιές, που κρεμόμασταν από το τι μετέδιδε το ραδιόφωνο. Έξω από το σπίτι μας στην Αγία Ζώνη, θυμάμαι τις ουρές των αυτοκινήτων των Άγγλων, οι οποίοι εγκατέλειπαν τη Λεμεσό για να πάνε στις Βάσεις. Τους δίνω να έρχονται αυτοκίνητα και από τη Λάρνακα, φοβήθηκα ότι οι Τούρκοι δεν θα σταματούσαν μέχρι να πάρουν ολόκληρη την Κύπρο. Μέσα σε δυο βδομάδες ωριάσαμε.

Τα σχολεία έγιναν πριωνά και απογευματινά. Η τρίτη τάξη του γυμνασίου ήταν για όλους μας ένα σοκ. Πήγαμε σε ένα σχολείο εντελώς διαφορετικό. Κανείς δεν πίστευε ότι αυτό θα κρατούσε τόσο χρόνο. Όλοι νομίζαμε ότι μετά από λίγους μήνες οι πρόσφυγες θα γύριζαν στα σπίτια τους. Ακούγαμε τις υποσχέσεις των πολιτικών που συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Το σμίξιμο με τους νέους συμμαθητές ήταν φυσολογικό. Οι φίλες που δημιουργήθηκαν στους έντονα συναισθηματικά φορτισμένους καιρούς, κρατούν μέχρι σήμερα. Οι καθηγητές ήταν τρομοκρατημένοι, οι μαθητές το ίδιο. Ήταν μια κατάσταση που ελπίζω να μη βιώσει ξανά κανείς.

Όλες οι δουλειές έκλεισαν. Ο πατέρας μου πήγε αμέσως στη Σαουδική Αραβία και έκτισε ένα παρτέριμα της εταιρείας μας. Μέσα σε δυο χρόνια εργοδοτούσε πέραν των 450 Κυπρίων. Είναι η Σαουδική Αραβία

που μέσω του εργοστασίου του Πύργου Μουσκή έκανε τους πλείστους αλουμινιοκατασκευαστές της Κύπρου να σταθούν στα πόδια τους. Το να έχεις δουλειά την εποχή εκείνη ήταν ευλογία. Κόναμε ένα «κάμπο» στην έρημο όπου έμεναν οι εργαζόμενοι. Το ποτό απαγορεύονταν και έκαναν βότκα από πατάτες. Το εργοστάσιο έμεινε μέχρι τον πόλεμο στον Κόλπο, το 1981.

Η Κύπρος ό,τι πέτυχε το οφείλει στην ιδιωτική πρωτοβουλία, στο επιχειρηματικό μισθό και την εργατικότητα του κόσμου της. Γι' αυτό, δεν ανέχομαι αυτό το ρατσισμό που έχουμε σήμερα με τους ξένους. Το '74-'75 μας άνοιξε την πόρτα η πιο κλειστή κοινωνία του πλανήτη, η Σαουδική Αραβία και μας επέτρεψε να πάμε να δουλέψουμε για να ζήσουμε. Δεν μπορούμε να ερχόμαστε σήμερα, που αποκτίσαμε τα καλά του Θεού και να βλέπουμε τους οποιοσδήποτε ξένους που προσπαθούν να ζήσουν τις οικογένειές τους, αφ' υψηλού.

Τα 36 χρόνια της συνομιλικής μας πεντάχρονης Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι υπό κατοχή! Το Κυπριακό δεν μας αφήνει να προχωρήσουμε. Ακούω τα ίδια και τα ίδια από την ημέρα που γεννήθηκα. Ότι έχουμε πρόβλημα με τους Τούρκους. Πολιτικοί έρχονται και φεύγουν, χωρίς να υπάρχει προοπτική. Το σύνθημα «δεν ξεχνάω» εξόφτισε. Ο Κύπριος άλλαξε. Υιοθετούμε κακές νοοτροπίες. Χάνουμε την αυθεντικότητα μας, την επιχειρηματική ηθική. Μιλούμαστε λάθος πρότυπα. Η νέα γενιά βλέπει περισσότερο το «τι μπορώ να αρπάξω τώρα» και δεν την νοιάζει το αύριο. Μια νοσηρότητα που δεν υπήρχε και η οποία δυστυχώς είναι έντονη και στον κυβερνητικό τόρμα. Είμαστε μικρή κοινωνία και πρέπει να αντιδρούμε. Ο κόσμος είναι ένα καζάνι που σιγοβράζει.

Σταθμός η ένταξη μας στην ΕΕ

Η ΕΝΤΑΞΗ μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ένας μεγάλος σταθμός. Μας επιβεβαιώνει μια πολιτική ταυτότητα και μας ανοίγει νέους ορίζοντες. Η Ευρώζωνη, παρ' όλο ότι περινομέ δύσκολη σήμερα εποχή, είναι μεγάλο προτέρημα. Έχουμε το ίδιο νόμισμα με άλλα 500 εκατομμύρια κόσμο. Μακροπρόθεσμα θα βοηθήσει στο να αντιληφθούμε ότι δεν μπορούμε να κάνουμε ό,τι θέλουμε. Όσο καιρό είχαμε τη λίρα, μπορούσαμε να την ανατιμιάσουμε ή να την υποτιμιάσουμε και να κρυβόμαστε πίσω από το δικό μας πέπλο, σήμερα με το ευρώ τα πράγμα

τα άλλαξαν. Αργά ή γρήγορα με πολιτικό κόστος κάποιων κομμάτων ή άλλως πως, θα ρυθμιστεί το παράλογο ακριβό κόστος ζωής που έχουμε. Δεν μπορεί το ίδιο αγαθό ή υπηρεσία που αγοράζεις να είναι εδω πολύ ακριβότερο από αυτό που βρίσκεις σε άλλα κράτη μέλη. Αντί να συγκρατήσουμε το κόστος ζωής, το εκτοξεύουμε προφασίζόμενοι κεκτημένα δικαιώματα, δημιουργώντας μόνο μας πληθωρισμό, σε ένα νόμισμα, το ευρώ, για το οποίο δεν έχουμε, λόγω των μεγέθους μας, τη δυνατότητα να ελέγξουμε.

ΓΕΝΗΜΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η μνήμη γυρίζει πίσω στο 1960, έτος γέννησής τους αλλά και ίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στέκονται στους κυριότερους σταθμούς της 50χρονης πορείας αυτού του τόπου μέσα από προσωπικά βιώματα, από αθώες θύμψεις, από στιγμές που σήμερα εξέλειπαν. Βίω-

σαν το πραξικόπημα, την τουρκική εισβολή, από διαφορετικά βήματα, αλλά και το κυπριακό θαύμα της αναγέννησης του τόπου από τον όλεθρο του 1974. Φτάνουν στο σήμερα προβληματισμένοι και με αυτογνωσία κάνουν τις αναγνώσεις τους ως προς το που πορευόμαστε.

Η «προσφυγική ταυτότητα» που έγινε μόνιμη ιδιότητα

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ: Ο επαγγελματίας ιστορικός κινδυνεύει να μετατραπεί σε μοναχικό σταυροφόρο

Γεννήθηκε την ημέρα που είχε επιτευχθεί η τελική συμφωνία για το ζήτημα των Βρετανικών Βάσεων. Η πρώτη του ανάμνηση είναι το πιγερτό αίσθημα ασφυξίας στο πρόσωπο. Οι έρημοι τουρκοί μαχαλάδες στη Λάπθο. Η «προσφυγική ταυτότητα», που έμελλε να αποδειχθεί, μέχρι σήμερα, μόνιμη ιδιότητα. Ο ιστορικός, αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Πέτρος Παπαπολυβίου, κάνει μια αποτίμηση των 50χρονων της Δημοκρατίας με πυξίδα τα προσωπικά του βιώματα και δηλώνει πως ο επαγγελματίας ιστορικός που ασχολείται με τη νεότερη κυπριακή ιστορία, κινδυνεύει πολλές φορές να μετατραπεί σε μοναχικό σταυροφόρο.

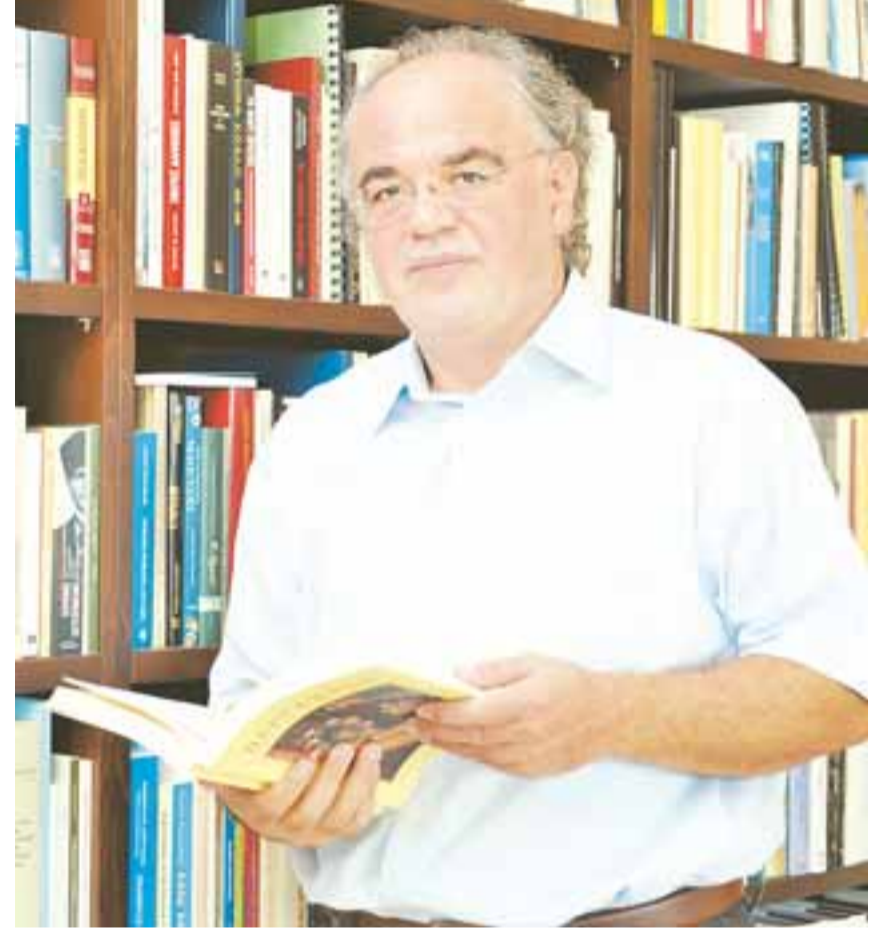
«Γεννήθηκα στη Λευκωσία, την Παρασκευή 1η Ιουλίου 1960. Όπως θα μάθαινα πολλά χρόνια μετά, ήταν μια ημέρα με ιδιαίτερη σημασία για την κυπριακή ιστορία, αφού ύστερα από πολύμηνες διαπραγματεύσεις είχε επέλθει η τελική συμφωνία για το ζήτημα των Βάσεων. Απέμενε, επιτέλους, η παράδοση της Εξουσίας από τους Βρετανούς και η ημερομηνία για την επίσημη ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Τα πρώτα δεκατέσσερα χρόνια τα περάσα στη Λάπθο, έναν ευλογημένο τόπο. Η πρώτη μου μνήμη από την «ιστορία», πέρα από τα καλοσυντάτα πρόσωπα των γειτόνων, ήταν το πιγερτό αίσθημα ασφυξίας μέσα στο πρόχειρο κατασκευασμένο «πρόκωμα», σε ένα γειτονικό περιβόλι, όπου σφηνωθήκαμε με τους μεγαλύτερους ένα μεσημέρι. Πρέπει να ήταν τέλη του 1963, αρχές του 1964. Αργότερα, στη δεύτερη τάξη, το 1967, μας πήρανε οι δασκαλοί μας, σαν ένα σοβαρό παιδί, και πέρασα μερικές ώρες σε μια θεοράτη σπλιλά, στα βράχια κοντά στο σχολείο μας. Εφτά χρόνια αργότερα, κάτω από τα ίδια βράχια, πέρασα τα τρία μερόνυχτα του πολέμου σε ένα μακρύ σκοτεινό λαγούμι, με άλλες εφτά - οκτώ οικογένειες.

Από το 1964 το φριμονέο αγειοπλαστείο του κυρίου Αριστοφάνη, η αυλή των θαυμάτων για τα παιδικά μας μάτια, απέκτησε νέους επισκέπτες. Η ηπειρωτική γειτονιά σπανιόταν στο πόδι όταν ακούγονταν τα Ηνωμένα Έθνη. Οι «Καναδοί», όπως για άγνωστο λόγο τους είχαμε βαφτίσει όλους, διασκεδάζαν πετώντας σοκολάτες και καρτέλες στο παιδιόπιτα που τους ακολουθούσε με αλλαγμούς. Ένα βρόδυ, ίσως τον ίδιο χρόνο, μια ομάδα στρατιωτών - τμήμα προφάνες - διαέκασε τους δρόμους του χωριού με εντυπωσιακό ρηματισμό, τραγουδώντας, για να τους δοϊμήσει.

Συγκλόνισε όλους ο θάνατος του αρχιεπισκόπου Μακαρίου
Στη Λάπθο υπήρχαν και οι τουρκοί μαχαλάδες. Η δική μου γενιά τους γνώρισε έρμητος. Δεν ξέραμε ποτέ και πώς έφταναν οι Τούρκοι του χωριού. Αντίθετα, χαρακτήριζε έντονα οι εικόνα μια ομάδα «Πήλλυρων» να κλαίει στο χωριό του παππού μου, στην Πιτσιλιά, πρέπει να ήταν το καλοκαίρι του 1964. Σαν γίναμε 6-7 χρονών και άρχισαμε να εξερευνώμε τη Λάπθο με τα ποδήλατα, το Κεφαλόβρυσσο μέχρι τις «Κάτω Ενορίες», όταν περνούσαμε από τις γειτονιές με τα γιμνά και έρμητα τουρκοί σπίτια και τους ναμαρές, η εγκαταλεημένη δημογραφία ανατριχίλα. Μερικά χρόνια αργότερα η κυβερνητική επέταξε και έβαψε τα σπίτια, πρόσθεσε τις πόρτες και τα παράθυρα που είχαν κλαπεί, αλλά κανένας δεν επέστρεψε. Πού και πού ερχόντουσαν κάποιος για μερικές ώρες, για να καλλιεργούν τα περβόλια τους. Τούρκοι βλέπαμε πολλούς στη συνοικία τους στην Κερύνεια, κι όταν ταξιδεύαμε στη Λεμεσό και στην Αμμόχωστο. Σε μια εκδρομή, για να διασχίσουμε τη Λεύκα, μπήκαν δυο ένοπλοι στο Λεωφορείο μας «για έρευνα» και έμειναν μαζί μας μέχρι να βγούμε από το χωριό.

Όπως μεγαλώνωμε, στις αρχές του '70, άρχισε το κλίμα να αλλάξει. Στις ώρες της σχολής και του παιχνιδιού αρπάζαμε κουβέντες για το «εφικό το ευκαίο», τους «επίορκους», την «αντιπολίτευση». Αργότερα μπήκαν στη ζωή μας οι ειδήσεις για το Εθνικό Μέτωπο, την ΕΟΚΑ, τις ανατιμιάσεις σταθμών, τις κλοπές οπλισμού, τις απόπειρες φόνων και τις πολιτικές δολοφονίες, τους καταζητούμενους και το Εφεδρικό. Το 1973-1974 οι πολιτικές συζητήσεις και οι διαπραγματωτικές έγιναν συχνότεροι, ακόμη και στις

ΦΩΤ.: Γ. ΗΣΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Ύστερα από το 1988 η κινητικότητα στο Κυπριακό άρχισε να επιδρά και στους πολιτικούς. Στο Λονδίνο από το 1987 ως το 1992 έζησα τις μεγάλες κινητοποιήσεις της κυπριακής παροικίας, ως συμπάρσαση από μακριά στις πορείες των γυναικών και το ζαφικό ξέσπασμα των μαθητών. Τελευταία αναλαμπή αυτού του είδους των ανατικοικών εκδηλώσεων τα γεγονότα της Δερύνειας, τον Αύγουστο του 1996, και η δολοφονία των Ισαάκ και Σολωμού που παρακολουθήσαμε βουβή και ανήμποροι από τις τηλεοράσεις.

πρώτες τάξεις του γυμνασίου.

Τον Ιούλιο του 1974 το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή άλλαξαν για πάντα τις ζωές μας και την ιστορία της Κύπρου. Μέχρι σήμερα, τριάντα έξι χρόνια αργότερα, η κυπριακή κοινωνία θάβει ακόμη υπαράγει νεκρούς του 1974. Τα βιώματα από εκείνες τις ημέρες πολλά. Και ανεξίτηλα. Τα μάτια μας ήταν αδύνατο να κατανοήσουν τη σημασία και τα αποτελέσματα όσον κατηγορούσαν ως μάρτυρες. Η μνήμη παραμένει καθλημένη στην ευτυχία των παιδικών χρόνων, στους φίλους με τους οποίους χαθήκαμε, στις μνηστικές του προβόλιών, στα κοιμητήρια όπου είναι θαμμένοι αυτοί που αφάσαμε πίσω. Ένα απολύτως προσωπικό «περιοριστικό» ζήτημα που δεν πρό-

κειται να «κλείσει» ποτέ, γιατί δεν είναι μετρήσιμο, ούτε απαλλοτριώνεται.

Στα δέκατα χρόνια της προσφυγιάς, και αφού μεσολάβησε το δεύτερο κτύπημα του Αττίλα, αποκτίσαμε «προσφυγική ταυτότητα», που έμελλε να αποδειχθεί, μέχρι σήμερα, μόνιμη ιδιότητα. Η οικογένειά μου κατέληξε σε ένα χωριό του νομού Θεσσαλονίκης. Η πρώτη σπιτονοικοκράτη μας, προσφυγιάς και η ίδια στην παιδική της ηλικία, από το Καβαλί. Παρά την αγάπη των απλών ανθρώπων χρειάστηκε καιρός για την προσαρμογή, ειδικά στο σχολείο. Τα πράγματα ήταν πολύ δυσκολότερα για όσους συμμαθητές και φίλους ζούσαν στα αντίσκηνα, αλλά και όσους φιλοξενήθηκαν στις παιδουπόλεις και στα εφανατοτροφεία της βόρειας Ελλάδας.

Το 1977, όπως και το 1979, οι «συμφωνίες κορυφής» πέρασαν, τουλάχιστον για τους εφάξιτους, αλλά οι σπιτονοικοκράτες, ανατιμιάστηκαν, και οι σπιτονοικοκράτες, ανατιμιάστηκαν. Αντίθετα, το γεγονός που συγκλόνισε όλους ήταν ο θάνατος του αρχιεπισκόπου Μακαρίου,

τον Αύγουστο του 1977. Η διαδοχή του και το νέο κομματικό σκηνικό οδήγησαν, ουσιαστικά, στην πολιτική ενδυνάμυνση της Δημοκρατίας. Λίγους μήνες αργότερα, επέστρεψε στη Λευκωσία. Αποφοίτησα από το «Μεϊκό Γυμνάσιο Φανερωμένης» και υπηρέτησα τη στρατιωτική μου θητεία. Το τοπίο είχε αλλάξει, οι συνοικισμοί είχαν ονόματα και οδοούς, τα φυλάκια της Εθνικής Φρουράς και των κατοχικών δυνάμεων είχαν αποκτήσει μονιμότερες στέγες.

Επιστρέφοντας στη Θεσσαλονίκη, στη Φιλοσοφική Σχολή, επέλεξα το Ιστοριογραφικό Τμήμα. Το Νοέμβριο του 1983 η ανακήρυξη του ψευδοκρατους αναστάτωσε τους Κύπριους φοιτητές και για πρώτη φορά ύστερα από αρκετά χρόνια η πορεία στο Τουρκικό Προέχειο, στην Αγίου Δημητρίου, απέκτησε μαχητικότητα και μαζικότητα. Τον Απρίλιο του 1984 επισκέφθηκα για πρώτη φορά ως ερευνητής τη Βιβλιοθήκη Φανερωμένης. Στο κτήριο, όπως και σε πολλούς τόμους των εφημερίδων της Αγγλοκρατίας, ήταν ορατές οι πληγές από τις σφαίρες των οδομαχιών του 1974. Την ίδια εποχή, μισό αιώνα ύστερα από το 1960, το Κρατικό Αρχείο και το Αρχείο της Αρχιεπισκοπής άνοιξαν τις πόρτες τους στους ερευνητές. Παρά τις δυσκολίες και τα εμπόδια, ήταν μια κοσμογονία.

Στην Κύπρο επέστρεψα το 2002. Το Σχέδιο Ανάν τροχοδρομούσε τις εξελίξεις, και για πρώτη φορά στην πολύχρονη ιστορία του Κυπριακού οι πολίτες (έτσι και με «διπλή αυτοδιάθεση», όπως θα έλεγαν στη δεκαετία του 1950) θα αποφάσιζαν για τη λύση. Ταυτόχρονα, το άνοιγμα των κατοχικών οδοφραγμάτων υποχρέωσε όλους τους πρόσφυγες, είτε επισκέφθηκαν τους αγαπημένους τόπους είτε όχι, να επαναπροσδιορίσουν την προσωπική τους στάση απέναντι στον κατεχόμενο γη τους και το πολιτικό μέλλον του τόπου.»

Η αγωνία του ιστορικού

Η ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ μισού αιώνα ζωής της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι μια ευκαιρία αποτίμησης σε όλα τα επίπεδα. Ο επαγγελματίας ιστορικός που ασχολείται με τη νεότερη κυπριακή ιστορία, κινδυνεύει πολλές φορές να μετατραπεί σε μοναχικό σταυροφόρο. Η «ιστορία» για πολλούς εντάσσεται στις εξ αποκαλύψεως δογματικές αλήθειες και οι (παρ)αναγνώσεις της προκαλούν συχνά άσκοπε κρίσεις και θόρυβο. Άλλοι τις αποδοθούν δικαστικές ιδιότητες και άλλοι θεωρούν ότι μπορεί να κινητοποιήσει τις μάζες, να μεταμορφώνει στερεότυπα, να «δικαιώνει» ή να απορρίπτει αγώνες και κινήματα. Ο «διάλογος» συνήθως δεν γίνεται για τα πορίσματα της ιστορικής επιστήμης, εξάλλου όσοι διαβάσουν παραμένον ελάχιστοι. Η αγωνία, όμως, του ιστορικού, είναι άλλη, όπως την αποτύπωσε ο μεγάλος Θεσσαλονικός ποιητής: «Πώς τόσα πρόσωπα να γίνουν αριθμοί / Και τόσα γεγονότα απλά βιβλία.»